

6 Tsedaka | צדקה

GAN
ALEF
BET
GIMMEL
DALET
HEE
WAW

Geef met gulle hand!

©JELED-NIK Afdeling Onderwijs

Henny van het Hoofd
Illustraties: Marchien Mayer

Mits-wat? Mitswot! Deel 6: Tsedaka (groep 7 en 8)

Met dank aan Leila Notoadikusumo van de joodse basisschool Rosj Pina voor feedback en ideeën.

Dit werkboekje is onderdeel van het landelijke JELED leerplan voor joodse les aan kinderen.

Meer informatie: www.jeled.net of henny@nik.nl

J.E.L.E.D. Jewish European Learning Experience Dot.net

De Tora geeft allerlei regels om als goede mensen met elkaar om te gaan. Een daarvan is de mitswa van צדקה *tsedaka*. In dit werkboekje ga je leren wat de mitswa van tzedaka inhoudt en hoe je deze mitswa kunt doen.

צדק צדק תרדף
Streef naar
rechtvaardigheid

Devariem 16 pasook 20

פתח תפתח את ידך
Geef met gulle hand

Devariem 15 pasook 11

Kort gezegd is tzedaka het geven van geld aan iemand die dit nodig heeft om eten, kleding of andere levensbehoeften te kunnen kopen. Tzedaka wordt in het Nederlands vaak vertaald met 'liefdadigheid'. Maar die vertaling klopt niet. De Tora legt een duidelijk verband tussen het geven van tzedaka en rechtvaardigheid.

OPDRACHT 1

» Lees deze info over het verschil tussen liefdadigheid en tzedaka en beantwoord de vragen.

Liefdadigheid en tzedaka hebben allebei te maken met het helpen van mensen in nood. Maar er is een belangrijk verschil. Liefdadigheid is een gunst, iemand besluit zelf of hij of zij een bijdrage wil geven om een arm iemand te helpen. Hoeveel dat is, hangt vaak samen met gevoel, voor de ene persoon heb je meer sympathie of begrip dan voor de ander.

Tzedaka is geen gunst, maar een verplichting. Het woord צדקה *tsedaka* heeft te maken met צדק *tsedek*, rechtvaardigheid. Arme mensen hebben recht op tzedaka. Het is onrechtvaardig om geen tzedaka te geven. De mitswa is niet alleen bedoeld voor rijke mensen, maar voor iedereen. Ook wie arm is, heeft de verplichting om een ander, die nog minder heeft, te helpen.

1 Wat is de overeenkomst tussen liefdadigheid en tzedaka?

2 Wat is voor jou het belangrijkste verschil tussen liefdadigheid en tzedaka?

OPDRACHT 2

Tsedaka geven in de tijd van de Tora

In de tijd van de Tora bestond tsedaka meestal uit het geven van landbouwproducten of andere soorten voedsel. Iedereen die velden of akkers had, was verplicht om een deel van de oogst af te staan aan arme mensen. Dat gebeurde op verschillende manieren.

Volgens de Tora heeft de eigenaar van een veld geen recht op sommige gedeelten van de oogst. Die zijn bedoeld voor arme mensen, zodat die zelf kunnen pakken wat ze nodig hebben. Zo mochten ze de aren en de graankorrels op rapen, die de maaiers tijdens het oogsten lieten vallen. Het ging hier wel om een normale situatie. Wanneer een maaier alles uit zijn handen liet vallen, bijvoorbeeld omdat hij zich prikte aan een stekelige distel tussen de aren, mochten de armen de gevallen aren niet oprapen.

Een andere regel is dat de eigenaar een veld niet helemaal leeg mag laten maaien. In de hoeken moet een gedeelte van de oogst blijven staan voor arme mensen. Een korenschoof, die na de oogst op het land is vergeten en achtergebleven, is voor arme mensen.

» *Bespreek en maak deze opdracht samen met een van je klasgenoten*

- 1 In welk verhaal uit Tenach maakt iemand gebruik van het recht om de graankorrels en de aren op te rapen die de maaiers tijdens het oogsten laten vallen?

- 2 Hoe komt het dat diegene arm en hongerig is?

- 3 Wat is het verschil tussen om eten vragen en zelf mogen pakken wat je nodig hebt? Wat zou jij zelf het prettigst vinden, en waarom?

OPDRACHT 3

Tsedaka geven in onze tijd

Omdat de meesten van ons geen landbouwers zijn, geven we tsedaka tegenwoordig vooral door middel van geld. De mitswa van tsedaka geven geldt voor alle joden: oud en jong, arm en rijk. Het minimum is 10% van het inkomen, het maximum 20%. Dus ook iemand die zelf arm is heeft de verplichting om tsedaka te geven!

Tsedaka is onderdeel van een andere mitswa: גְּמִילוּת חַסָּדִים *gemiloet chasadiem*, het doen van goede daden. Hierbij gaat het niet alleen om geld, maar om behulpzaamheid en vriendelijkheid in het algemeen, bijvoorbeeld zieken bezoeken of gewoon iemand even helpen. Er is geen maximum voor gemiloet chasadiem, iedereen moet proberen deze mitswa zoveel mogelijk te doen. Daarmee zorgen we er samen voor dat de wereld rechtvaardiger wordt – iedereen kan hieraan op zijn eigen manier bijdragen.

» *Beantwoord de vragen (je mag samen werken)*

- 1 De Tora schrijft voor hoeveel we *minimaal* aan tsedaka moeten geven: 10% van het inkomen. Waarom wordt het niet aan onszelf overgelaten hoeveel we willen geven?

- 2 Waarom is er volgens jou wel een grens voor tsedaka (20% van het inkomen) maar is er geen maximum ingesteld voor gemiloet chasadiem?

- 3 Door tsedaka en gemiloet chasadiem, zorgen we ervoor dat de wereld rechtvaardiger wordt. Maar is het wel rechtvaardig dat iemand die zelf arm is, toch de verplichting heeft om 10% aan tsedaka te geven (aan iemand die net nog een beetje armer is) of om goede daden te doen? Leg je antwoord uit.

In Nederland bestaan allerlei regels en wetten waardoor mensen die zelf niet kunnen werken (omdat ze bijvoorbeeld ziek zijn) toch een inkomen krijgen in de vorm van een uitkering. Dat heet 'sociale wetgeving'. Maar die wetten bestaan nog niet eens zo heel lang.

- » Lees deze berichten uit het NIW van ongeveer honderd jaar geleden. Deze verhalen zijn echt gebeurd!

Gezin met 7 kinderen uit huis gezet
 Een man van veertig jaar, vader van **zeven** kinderen waarvan het oudste 10 jaar is en het jongste 5 maanden, is op zijn werk getroffen door een noodlottig ongeval. Hierdoor is hij voor de rest van zijn leven **invalide** geworden en zal nooit meer kunnen werken. Zijn vrouw is helaas ziek, ze heeft **tuberculose**.

Hierdoor is er geen enkel inkomen meer. Het gezin lijdt **honger**, en zal vanwege achterstand in het betalen van de huur binnenkort **het huis worden uitgezet** en dan geen onderdak meer hebben.

U begrijpt dat we ons grote zorgen maken om dit gezin, dat **buiten hun schuld** geen inkomen meer heeft. Daarbij komt dat de vrouw dringend **medicijnen** nodig heeft. We doen een beroep op u om hulp. Het is een **mitswe** om dit gezin te helpen! Iedere gift, hoe klein ook, is van harte welkom.

De Spaanse griep
 heeft helaas alweer een slachtoffer gemaakt. Een jonge man, 25 jaar oud, overleed aan deze gevreesde ziekte, waar de laatste tijd helaas al zoveel mensen aan gestorven zijn.

Zijn vrouw blijft achter met een **tweeling** van anderhalf. Doordat ze binnenkort weer **moeder** hoopt te worden kan ze voorlopig zelf niet werken. De arme vrouw maakt zich **ernstige zorgen** om haar kinderen. En daarbij komt nog het **verdriet** om haar man.

Help dit treurige gezin! Laten we ervoor zorgen dat de vrouw tenminste wat geld heeft om eten en het **allernoodzakelijkste** te kopen totdat ze zelf weer kan gaan werken. U kunt ook eten geven of kleertjes voor de kinderen.

Joden, hebt **medelijden** met deze arme vrouw! Helpt deze joodse moeder en haar kinderen! Open uw beurs en geef met **heel** uw hart!

OPDRACHT 4

In 1918 schreven mensen in een andere stijl dan wij nu zouden doen.

- » Kies een van de twee berichten en maak een moderne versie. Welk medium zou je kiezen om zoveel mogelijk mensen te bereiken? Pas je tekst daarbij aan.

Tsedaka geven volgens Maimonides

Maimonides was een belangrijke joodse geleerde, maar ook een beroemd arts. De joodse middelbare school in Amsterdam is naar hem genoemd.

In een van zijn boeken, Misjnee Tora, beschrijft hij acht manieren om tsedaka te geven.

» Hier zie je de acht manieren van tsedaka volgens Maimonides. Nummer 1 is wat hij de beste manier vindt, nummer 8 is de minst goede.

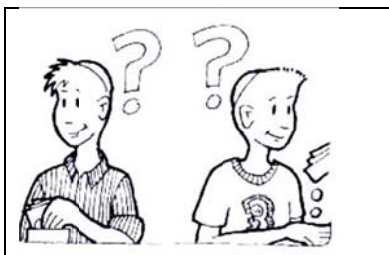
1

De gever zorgt ervoor dat de ontvanger werk krijgt.

Daardoor kan de ontvanger voortaan zelf zijn geld verdienen en is hij niet langer afhankelijk van tsedaka.

2

De gever weet niet aan wie hij geeft.

De ontvanger weet niet van wie hij krijgt.

3

De gever weet aan wie hij geeft.

De ontvanger weet niet van wie hij krijgt.

4

De gever weet niet aan wie hij geeft.

De ontvanger weet van wie hij krijgt.

5

De gever weet aan wie hij geeft, maar doet dit ongevraagd.

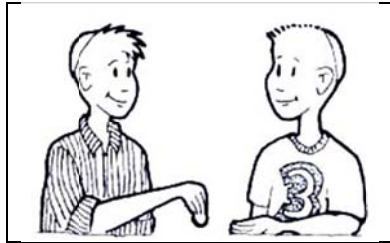
De ontvanger weet van wie hij krijgt.

6

De gever geeft, nadat de ontvanger er om heeft gevraagd.

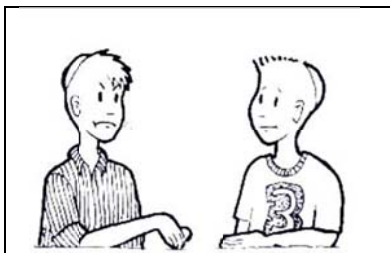
7

De gever geeft nadat de ontvanger er om gevraagd heeft.

Hij geeft minder dan eigenlijk zou moeten, maar met een vriendelijk gezicht.

8

De gever geeft nadat de ontvanger er om gevraagd heeft.

Hij doet dat met tegenzin en/of hij beledigt de ontvanger.

OPDRACHT 5

Hieronder zie je acht mogelijke reacties op de berichten uit het NIW van 1918.

» Nummer de reacties van 1 tot en met 8, volgens de indeling van Maimonides. Je mag ieder cijfer één keer gebruiken.

Reactie A

Een meneer doet geld in een envelop en schrijft daarop: Veel sterkte! Op de achterkant zet hij zijn naam en adres. Hij brengt de envelop naar het kantoor van de krant en zegt dat de medewerkers zelf mogen kiezen of ze het geld aan de invalide man of aan de moeder van de tweeling geven.

Deze reactie komt het meest overeen met nummer: 4

Reactie B

De moeder van de tweeling vraagt haar buurvrouw geld om eten voor de kinderen te kunnen kopen. De buurvrouw geeft haar een knuffel en zegt: 'arme meid, wat heb ik toch met je te doen! Ik vind het echt verschrikkelijk wat er gebeurd is'. Ze geeft wat kleingeld, 'omdat ze al zo vaak iets aan arme mensen geeft'.

Deze reactie komt het meest overeen met nummer:

Reactie C

De collega's van de invalide man zijn erg geschrokken door het ongeluk. Zelf zijn ze ook arm, maar iedereen geeft wat hij missen kan. Een van de collega's brengt het geld naar de man toe en zegt dat het een lening is, namens al zijn collega's. Hij kan het geld terug betalen wanneer het weer wat beter gaat, het geeft niet wanneer. Dit gebeurde nog voor het bericht in het NIW stond.

Deze reactie komt het meest overeen met nummer:

Reactie D

Een mevrouw doet geld in een envelop, met een briefje: 'voor de moeder van de tweeling, van een andere moeder'. Ze brengt het geld naar de krant en vraagt of de medewerkers het af willen geven.

Deze reactie komt het meest overeen met nummer: _____

Reactie E

De invalide man vraagt zijn broer om geld, zodat hij de huishuur kan betalen. De broer trekt een boos gezicht en vraagt waarom de man niet voorzigtiger was, dan zou hij nu niet invalide zijn geweest. Hij geeft het gevraagde bedrag.

Deze reactie komt het meest overeen met nummer: _____

Reactie F

Een mevrouw gaat naar de moeder van de tweeling toe. Ze zegt dat ze iemand zoekt die tegen betaling bij haar thuis op de kinderen kan passen en ook wat huishoudelijk werk kan doen. Als de baby geboren is en ze weer een beetje is aangesterkt, kan de moeder van de tweeling bij haar in dienst komen. De mevrouw laat geld achter 'als voorschot op het salaris'.

Deze reactie komt het meest overeen met nummer: _____

Reactie G

De vrouw van de invalide man vraagt haar oom om geld voor medicijnen. De oom zegt: 'natuurlijk, waarom ben je niet eerder gekomen?' en geeft het geld.

Deze reactie komt het meest overeen met nummer: _____

Reactie H

Een meneer leest vaker dit soort berichten in de krant en wil iets doen. Hij brengt geld naar een bevriende dokter, die veel patiënten heeft in arme buurten. Hij vraagt hem om het geld te verdelen onder gezinnen die het nodig hebben. De dokter mag niet zeggen van wie het geld komt.

Deze reactie komt het meest overeen met nummer: _____

KLASSENOPDRACHT

- » Bedenk een tsedaka project voor de klas. Kies bijvoorbeeld een goed doel en maak een plan om hier samen geld (of een andere bijdrage) voor in te zamelen.

De dode gifslang

- » Lees dit verhaal uit de Talmoed over de dochter van Rabbi Akiva
Maak daarna de opdracht.

Voorspelling

Toen Rabbi Akiva en zijn vrouw een dochter kregen, kwamen veel mensen om de gelukkige ouders mazzel tov te wensen. Een van hen was een man, die de toekomst kon voorspellen. Hij vroeg of hij Rabbi Akiva even apart kon spreken. Met een zorgelijk gezicht vertelde de man wat hij in de sterren had gezien. Het pasgeboren kindje zou op haar huwelijksdag sterven door een beet van een gifslang. Natuurlijk schrok Rabbi Akiva heel erg. Maar hij vertrouwde er op, dat het goed zou komen en vertelde niemand over de ongelukkige voorspelling.

Bruiloft

Het kleine meisje groeide op tot een beeldschone jonge vrouw. De dag van haar bruiloft brak aan. Rabbi Akiva en Racheel keken vol trots naar hun stralende dochter. Op haar bruidsjurk glinsterde de kostbare broche, die ze als huwelijkscadeau had gekregen. Er waren veel mensen naar het bruiloftsfeest gekomen en de tuin stond vol tafels met heerlijk eten. Maar de bruid had geen tijd om er ook maar iets van te nemen, want ze was de hele avond aan het dansen! Rabbi Akiva schepte een bord vol hapjes en bracht dat naar zijn dochter. 'Neem even de tijd om te proeven van al het lekkers', lachte hij.

Broche

Omdat de bruid bang was dat ze haar broche tijdens het dansen zou verliezen, deed ze die af. Ze wist even niet waar ze het sieraad moest laten en stak daarom de speld van de broche tussen de stenen van de tuinmuur, op een plek waar ze hem gemakkelijk zou kunnen vinden. Maar na afloop van het feest vergat ze de broche. Toen ze die de volgende morgen kwam ophalen, kostte het haar veel moeite om de speld van de broche uit de muur te trekken. Tot haar grote verbazing bleek er een dode gifslang aan vast te zitten. Zonder het te merken, had ze de speld gisteren precies in het oog van de slang geprikt – en daardoor het gevaarlijke dier gedood.

Gifslang

Toen ze haar ouders vertelde wat er voor bijzonder was gebeurd, vroeg Rabbi Akiva: 'mijn lieve dochter, wat heb je gisteren voor goede daad gedaan, dat je op zo'n bizarre manier een gifslang hebt gedood?' Toen ik de broche in de muur wilde steken, zag ik een arme man bij de poort staan. Hij had honger, maar door alle drukte was er niemand die hem zag. Ik heb hem toen maar mijn eigen bord met eten gegeven'. 'Dan begrijp ik, waarom jij de slang hebt gedood, in plaats van andersom. *תְּצִיל מִמּוֹת צְדָקָה תִּצְלִי מִמּוֹת* - *tsedaka tatsiel mimawet* – de mitswa van tsedaka is zo belangrijk, dat iemand daardoor van de dood kan worden gered'. (naar Sjabbat 156b)

EXTRA OPDRACHT

Op sommige dagen en momenten in het joodse jaar is er extra aandacht voor de mitswa van tsedaka. Geef een voorbeeld, en leg uit waarom het geven van tsedaka juist dan nog belangrijker is dan anders. Denk aan de opmerking van Rabbi Akiva!

